

ADIB IJODIGA CHIZGILAR

Danaboyeva Gulimoh Muxtorqul qizi

Jizzax viloyati Sharof Rashidov tumani 13-maktab ona tili adabiyot o'qituvchisi

Annotatsiya: Milliy istiqlol tufayli ma'naviy qadriyatlarimizni o'rganish, ularning millatimiz ma'naviy hayotida tutgan o'rnini holis baholash imkoniyatlariga ega bo'ldik. Prezidentimiz Islom Karimov ta'kidlaganlaridek: "Insonni, uning ma'naviy olamini kashf etadigan yana bir qudratli vosita borki, u ham bo'lsa, so'z san'ati, badiiy adabiyotdir. Ushbu maqolada o'zbek adabiyotidagi eng sermahsul ijodkorlardan biri Shuhrat ijodi haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Shuhrat, adabiyot, ijod, mafkura, silsila.

ASOSIY QISM

Adabiyotning insonshunoslik deb, shoir va yozuvchilarni esa inson ruhining muhandislari, deb ta'riflanishi bejiz emas" [2; 79]. Milliy mafkuraning asosiy tamoyillari shakllangan hozirgi sharoitda XX asr o'zbek adabiyoti va ko'plab namoyandalari ijodiga ham yangicha qarashlar asosida yondoshishning zarurati tug'iladi.

Shu o'rinda Abdulla Oripovning "Adabiyotimiz tog'lari silsilasida boshini oppoq qor chulg'agan cho'qqi singari Shuhrat siymosi har doimo ko'zga tashlanib turaveradi" - degan so'zlari Shuhrat ijodi uchun berilgan haqiqiy e'tirof.

Iste'dodli shoir, shirin zabon adib Shuhrat o'zining she'rlari, dostonlari, qissa va hikoyalari, dramatik asarlari, ayniqsa, keng ko'lamlari bilan minglab kitobxonlar e'tiborini qozongan qalam sohibi edi. Shuhratning prozamidagi salmoqli o'rni bo'lganidek, she'riyatimiz taraqqiyotiga qo'shgan hissasi ham beqiyosdir. Shu vaqtgacha, uning ijodi o'zining to'la bahosini olmagan edi. Ma'naviyat va adabiyotga katta e'tibor berilayotgan bir paytda Shuhratdek ijodkorlar hayoti va ijodini chuqur o'rganish va uning XX asr o'zbek adabiyoti tarixidagi o'mini belgilash muhim ahamiyatga ega.

Prezidentimiz Farmoni bilan bir guruh ijodkorlarning "Buyuk xizmatlari uchun" ordeni bilan mukofotlanishi, ular orasida Shuhratning ham borligi adibning o'zbek adabiyotini rivojlantirish yodidagi xizmatlariga berilgan adolatli bahodir. Xalqimizning sevimli adib Shukrullo ta'kidlaganidek, "Adib ijodda ham, hayotda ham o'ziga sodiq qoldi. Uning ibratli fazilati shundaki, ta'ma bilan ijod qilmadi. Mukofot, unvonlar ketidan quvmadi. U amal-martabasi, rahbarlarning munosabatiga qarab do'st tanlamadi. Vijdoni buyurgan ishni qilib o'zini erkin tutdi. Shundan orom oldi".

Shuhrat o'zbek adabiyotidagi eng sermahsul ijodkorlardan biri hisoblanadi. Jumladan, "Mehrol", "Orzu va qasos" poemalari (1940), "Bizning ko'cha" (1947), "Hayot nafasi" (1948), "Qardoshlar" (1950), "Sening sevging" (1961), "Ishqingda yonib" (1964), "Lirika" (1973) she'riy to'plamlari, "Shinelli yillar" (1959), "Oltin

zanglamas" (1965), "Jannat qidirganlar" (1971) kabi romanlari kitobxonlar va tadqiqotchilar tomonidan samimiy qabul qilinib, bir necha bor nashr kilingan. Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, Shuhratdan salmoqli adabiy meros qolgan.

Shuhrat ijodi yuzasidan o'zbek adabiyotshunosligida bir qancha tadqiqotlar amalga oshirilgan. Jumladan, Maqsud Shayxzoda shoirning she'riyatini birinchilardan bo'lib o'rganib, kattagina maqola yozgan [3;78]. U. Normatov Shuhrat to'g'risida ilk adabiy portret yozib, uning roman, doston va she'rlaridagi urush va inson, vatan va xalq mavzularini o'rgangan va ular yuzasidan o'z xulosalarini bildirgan [4]. A. Azimovning nomzodlik dissertatsiyasida Shuhratning "Oltin zanglamas" romanida ijobiy qahramon masalasi va asar badiiyati qirralari yoritiladi [1]. O. Sharafiddinov, N. Karimova, Jamol Kamol, O. Ikromov, N. Xudoyberganov, B. Fayziyev, J. Hojimatov singari olimlarning maqollarida ijodkor asarlarining ba'zi qirralari yuzasidan fikrlar bayon qilingan [5].

Shuhrat poeziyasining muhim fazilati shundaki, u hayotni faqat o'ziga xos nigoh bilan, boy va sermahsul hayotiy tajribaga ega kishining ko'zi bilan ko'rgan. Uning she'rlarida ehtirosli, yoniq qalbning harorati sezilib turadi. She'rlarida hayotning sir-asrori haqidagi teran o'ylar ifodalangan. Bilamizki, Shuhratning hayoti va ijodi bir tekis, silliq kechmagan. Qamoq azoblaridan tashqari, yon atrofidagi "do'stlari" ham ulkan ijodkorga goh oshkora, goh pinhona tuhmat toshlarini otib borgan. Lekin mard va bag'ri keng shoir hamma-hammasini yaxshilik bilan, yaxshi asarlari bilan yengib yashagan.

Sha'nimga otilgan ta'na toshlari

Oxiri yig'ilib ulkan tog' bo'ldi.

Men uning ustiga chiqqanim sari,

G'ururim oshdi-yu, ko'nglim chog' bo'ldi.

Men uning ustidan mag'rur, tik boqib,

Hayotning ufqini yorqinroq ko'rdim.

Shuhrat she'riyatiga xos haqqoniylik, samimiylik va badiiy mukamallik uning nasriy asarlariga ham xos.

Darhaqiqat, Shuhrat she'riyati va nasri odtasida umumiy bir butunlik va mustahkam birlik mavjud. Bu butunlik va birlik mavzular va g'oyaviy mazmun tarkibida ham, obrazlar silsilasida, ichki mantiq va uslub uyg'unligida ham ochiq ko'rinadi. Yozuvchi she'riyatida bo'lgani kabi nasriy asarlarida ham asosiy e'tiborni yangi zamon voqea-hodisalarini tasvirlashga, kishilar ongi-dunyoqarashidagi o'sish – o'zgarishlarini ko'rsatishga xilma-xil obrazlar yaratib, xalqimizning o'ziga xos fe'l-atvorini, fazilatlarini ochib berishga qaratadi. Vatanparvarlik, insonparvarlik, qahramonlik, mehnatsevarlik, bunyodkorlik, vafodorlik va sadoqat singari milliy xarakter belgilarini o'z asarlarining mag'iz-mag'iziga singdirib yuboradi.

Adibning "Oltin zanglamas" romanida shaxsga sig'inish davridagi adolatsizliklar, oqni qora deb begunoh kishilarni qamashlar, asossiz jazolashlar aks ettirilib, bir so'z bilan aytganda mustabid tuzumning halol bir o'zbek ziyolisi hayotidagi jonli in'ikosi

desak, "Jannat qidirganlar" romanida erksevar xalqlarning kuch-qudrati haqqoniy tasvirlashga katta ahamiyat berilgan.

Shuhrat she'riyati va nasriga xos bodgan asosiy g'oyaviy-badiiy xususiyatlar uning sahna asarlariga ham xosdir. U o'z ijodiy faoliyati davomida "Besh kunlik kuyov", "Qo'sha qaringlar" kabi komediya janriga oid asarlar ham yaratgan. Bu sahna asarlarida xalqimizning milliy urf-odatlarini, ajoyib fazilatlarini ulug'dangan. Hayotdagi ijobiy xislatlar sevgiga sodiqlik, ma'naviy-axloqiy nopoklik hajv qilingan.

Xullas, Shuhrat ko'p qirrali iste'dod sohibi, o'z xalqi, vataniga sodiq ijodkor. Uning asarlari tili sodda, ravon, xalq tiliga yaqin, aniqroq aytganda xalqning orzu-umid, o'y-kechinmalarini badiiy tasviridir. Shu sababdan, Shuhratning adabiy merosi XX asr o'zbek adabiyotining sara namunalari qatorida turadi va yosh avlodni ezgulik ruhida tarbiyalashga bevosita xizmat qiladi.

So'zimizni muxtasar qilib, o'zbek xalq yozuvchisi O'tkir Hoshimov e'tirofini keltiramiz: "Shoir, adib, dramaturg Shuhrat zamon azoblaridan yiqilib, to'shakka yopishib qolgan chog'da ham titroq qodlari bilan haqiqat oldida titramaydigan asarlar yozdi. Hayotda ham, ijodda ham o'z nomini qoldirdi. Bu nom uzoq yillar yashaydi, deb umid qilaman".

FOYDALANILGAN ADABIY OTLAR RO'YXATI:

1. Азимов А. Шухрат ижодида ижобий цахрамон проблемаси. ф.ф.н.илмий даражасини олиш ёзилган диссертация Самарканд, 1975
2. Каримов И. "Юксак маънавият-енгилмас куч" "Маънавият"- Т.: 2008.Б.79
3. Шайхзода. М. Кдлам ва бурч. "Шарк юлдузи" журналы, №5, 1967.
4. Шарафиддинов О. Якун ва дебоча. " Шарк, юлдузи журналы", №2, 1962; 5. Каримова Н. Шухрат ижодида ижобий цахрамон. "Узбек тили ва адабиёти" журналы, №2, 1972.;
6. Жамол Камол."Шухрат шеъриятининг услубий хусусиятлари". Лирик тттеърият-Тотткент.: Фан. 1986;
7. Икромов О. Шухратнинг "Олтин зангламас" романи Улуг Ватан уруттти даврининг бадий ифодаси сифатида. Самарканд проф-укитувчиларнинг II илмий конференция материаллари Самарканд, 1963;
8. Худойбергенов Н. "Яшашнинг маъноси". "Шарк юлдузи" журналы, №5 1960;
9. Файзиев Б Балотат. "Шарк юлдузи" журналы, №12, 1960.
10. Хржиматов Ж. Хдётнинг бадий инъикоси. " Шарк юлдузи" журналы, №8, 1967;
11. Тотаев О "Олтин зангламас". " Гулистон" журналы, №8, 1967.